original

M. 10535: 54-85.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Skåne
Skytts hd.
Fru Alstads sn.
inlämn. 1943.

Uppt. av Olof Christoffersson
Fru Alstad
f. 1869 i Fru Alstad

Åkerbruksredskap, vagnar m. m. s. 54-84.
"Studevisa". s. 56.
Oxarna. s. 56,
Hästen. s. 59.
Ramsa. s. 85.

M. 10535:54.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklig forskning vid Lunds universitet

Åkerbruksredskapen.

Gräfpinnar och kratter var på äldra tider befolkningen åkerbrukings redskap. Gräfpinnen bestod på av en i eld härdatt och spitsad trädgren och kratten var ej annat än ~~att~~ med rat uppdraget träd vars rötter avkuررets till passande längd så att de kunde duga till att jem kratta den uppbrutna jorden.

Hackings ~~och gräfnings~~ verktyg kom senare i bruk. ~~De vorro t.t. o. m. stodde mot~~ten, kon eller ben. ~~i bruk vilka de blevo senare~~ av de s. k. ~~åro~~ ~~som vilka~~ vilka ~~torf~~ drevs av kor ~~och~~ eller oxar se S. K. sid. 101. Dessa äldre tiders åkerbruksredskaper gjorde på brukarne själva och även in i förra århundradets senare hälft skulle på gårdsdrängen vara höjd kunning så att han skulle kunna förfärdiga vargehande av den tidn redskap och verktyg.

"Ärred" vilket är det äldre skånska åkerbruks redskap som ~~par~~ haft djurdragare ~~bestor av~~ var på förfärdigad av ~~nan~~ nästan utslutande träd och bestod av följande delar. "Hårvidden", "åsen" "århovdet" (samt sulan och kila med sina öron och ~~tock~~ och öjern eller tock.") Hårvidden och åsen var av ekträ ~~och~~ som vänt i passande svängning. Den förre var spikad, i äldre tider pinnad, i århundradet. ~~Mellan åsen~~ Åsen var ~~med~~ med en trä~~tapp~~ sulla (i nuvarande tid jern) ~~och~~ spitsad lagom hårt ~~från~~ ovårhovdet ~~i~~ ~~Sulan~~ som var gjord av boketräd, i ~~sulan~~.

M. 10535:55.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv forskning vid Lunds universitet

Dragarne och anspänningen.

"Ådan", det äldre körredskapet drogs på av något slags djur. Oxar eller kor. Hästar användes nog mera till ridt än ~~körsel i åt~~ dragdjur i äldre tider. För att djuren skulle kunna draga ~~släpaten~~ redskapet (redskapet) måste det på något sätt vara sammankopplad med det samme. Som järn var okänd i ovannämndas släpredskaps uppfinning måste det på hava varet av ~~träd.~~ sammanfogade trädbitar med ledgångar. Således vorö det i äldre tider (uppfunnit) ännu i behåll varande s. k. trä klovarne (mer) vilka äro sammanfogades som ovan omtalats. ~~Hela~~ ~~axen och en tvärstock en så kallad svingel samt det på ovan klovar som sam-mankopplandet.~~ Dessa ~~klovar~~ klamrar fortsatte möjligen tillbaka med en stock upp-till oket. Under järnåldern tillkom på också järnet så att det kunde göras järnkroker öglor o.d. ~~som begagnades på vissa ställen.~~

M.10535:56

institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

vägen (...)
trångt med två trappnar
de s. k. oscsticksorna på varje
halfdel så anbrakta att de gingo
på var sin sida om halsen på
oscarne när det vilade på man-
kun. I öged voro det baktill
en järn ögla vari klammarna
fästes och på fram sidan två par
järn öglor vari de s. k. horn:
bagge som voro
bagge/snodde af hampa och
stut hår vilka voro fäst
om oscarnes horn

horn. Oscarne drogo således med man-
kun vera "öged" vilade och hornen om
vilka hornbaggarne voro trädde samt
styrdes med bara en tom kallad "ydelu".
När man kände med oscar måste alltid
körepojen sjunga en studefe visa annars
blevo oscarne förlata. Som prov på en
sådan är följande rim.

"Grim o Hjelm so hoj
So o o o so hoj
mellom Grim o Hjelm.

Tjänarna kunde också driva ett litet spetakel
med varandra. Så berättas det om en
nykommen dräng som skulle ut och köra
med ett par ~~stutar~~ oscar. Då han frågade
sina medtjänare vad de skulle svarade
de Kaffe o löj. således kaffe med brännvin

M. 10535:57.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Då drängen kom ut och skulle köra började drängen att sjunga:

Korov! Korov! så opp igen
do kopp o jöj, ~~o kopp o jöj~~:
Korov! korov ~~do~~ kopp o jöj.

Som det var utan om gården gick mannen ut och sade "ja (strax) do får du jo komma ing o få kopp o jöj ellers hidder studanne snäll o bröj."

Ibland kunde studarne bliva så lata och imakia i synnerhet om det var varmt och kvalmigt i vädret så de utan vidare lade sig derde voro. Nu vore det en omöjlighet att få av fläckin mere ty det gjorde ingenting att piska dem. Det bäste vore att sätta eld på en halmviska och hålla den ~~det~~ närhet då de ~~[illegible]~~ reste sig upp och började arbeta i igen. Denna eldmetoden har blivit mycket kritiserad av de s. k. lärda som hänfört det till ett svårt djurplågeri men i verkligheten var det så oskyldigt som något kunde vara. ~~om och~~ En eller annan "råbarkad" människa har sig likväl illa åt att han lade den brinnande halmviskan in under ocen buk och brände av dessker, då

M. 10535:58.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

4) Sådant hände borde du varit straffad på samma vis, men det var säkerligen bara en bland tusende gamla djurplågeri i min dragdjur på långt när vad det nu sker i synnerhet när Sockerbruks kommendanten tvingar böndernas drängar att köra ut med fulla (2,500 kg) lass i lös jord der det går till hjulnavet. (detta var under tiden då det lades många betbingar i socken betsupplagsplatser vid ej numera kommer i fråga.)

Vid andra tillfällen kunde oxarna ge sig till att "bissa". ~~Da natte~~ i synnerhet när det var solstickande varmt med (brimsar) (bromsar) och flugor som omstvärmade dem. Då de "bissade", vilket kom som ett nysande, satte de rumpan rätt i vädret och till att galoppa det värsta de kunde hem mot vattningen eller till en skyggig plats der de lade sig. Tog "bissandet" på dem var det en omöjlighet att hålla dem. Stutarna voro mycket bra att pläga från dikenne med ty de gingo stadigt och drog dra ända intill yttersta kanten.

Hästen blev till all säkerhet senare använd till dragdjur än stuten (= oxen) och måste anspännas på helt annat vis ty de måste på draga med bringan eller också med

M. 10535:59.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

bogarna. Häftn måste således var på-lad med sela som var så säkert påhängd att den ej fällas ty drag ~~platsen var~~ på-stykan satt på djurets underdel och ej som på oxen i manken där det bara var att lägga upp ett dragträd. Häftn sela måste på passa nogare efter krepen samt på samma gång vara både mjuk och ~~[illegible]~~ böjlig.

Äldre arbetselarna voro till allsäkerhet förfärdigade av ~~bast~~ lindbast. I min morfars mors (likrum i flera andra bouppteckningar) förte mans boupptekning (år 1793) omtalas också ett par bastselar med selinor (värderade till 2 ~~D. S.~~ sdr silfver myntet) ett par läderselar med tömgivna änkan i förlott ~~äro värderade till~~ således de finare äro ej värderade till mera än 2 D. S.M. Bastlinor har begagnats så att ännu lefvan varit med ~~om det~~ derom.

Hankeselarna voro förfärdigade av råfd ~~hampa~~ hampa namnet kom således utav en förkortning av hampa. Bastselar och hankeselarna voro ~~d.~~ k. bringa sela var det också fans utan läder, "Bottselarne" (bogselar) voro mera s. k. "körbortssilla" och hade i äldra tider ostoppade bogträd, men de voro ~~av~~ råd

M. 10535:60.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

arbetade ~~att d~~ och passade bogarne så utmärkt att de aldrig brötos hälterne vilket jag yäbe kan intyga ty jag har i ungdomen kört i flera år med sådana utan ~~att~~ att de ~~utgang~~ endelt brota hälterna. nu har jag skänkt bogträdet till Trelleborgs fornminnesförenings museum. Som nu hälten mätte draga med sele fick det just fördelas vid båda sidor och ~~utspänningen~~ vara bakom i ett stycke fonemål i en ~~t~~ R. svingel vilken i äldre tider var fästad ~~i en dubbelt~~ med en klammer i en stänger som kallades hammel. Hammeln hade en svingel på varje ända och kallades ett "hamletöj" samt hade på mitten i äldre tider en klammar varmed den anspändes i år eller plog nu numer sker det med ~~ton~~ hammelkrogen. Selen vartill också hörde mankelär, tillsjor och draglär med dragring vari linarne voro fästade med sin ena ända och dess andra ända om svingeln. Linorna voro som ovan nämts ~~delsav~~ i äldre tid av bast senare blev det också hampa med instodda stutahår eller och delvis av järn med endel i mitten av trä. ~~I äldre~~ tidor voro det skaglar av trä till alla anspännin

M.10535:61.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkloristik
ping vid Lunds universitet

i trä ~~vari~~ skogbarne hade det skuggts hål till sitt järnet som kopplades fast med s. k. "Sille-kakka" liksom i de gamla "trä-kägle-vagnarne". Ursprungligen vardet på skyle även till parvagnarne. Hårstarna styrdes åkerbrukspåtsch s. k. stättin ~~utom~~ ~~med en dubbelt om vid vagnsidor fästade~~ som var fästad i varje yttersida och hjulen stolarne och deremellan en mellinm. En hufudtol gjord av rep och pålagd utan mile kallades "gålhovertol". Vid vagnskörsln i synnerhet när stäng anvåndes dugde ej någon stättin utan då måste man anvåda s. k. "Kosstinn" (konstöm).

Att hårtu ~~vari~~ har på tur i minnestans tjent i många tusende år bevisar ju av ett fynd strak utom hårads gränsn i ~~Hån-~~ ~~man~~ höghårad varest man funnit ~~ett f~~ en hårte skatte i vars pannben var inkilat en afbrutn stendolk. Även hårtus tillnamn ~~som~~ ~~när~~ som han utmärkt förtur äro ju så åldersdomliga ~~och inko~~ och säkerligen flera tusen år gamla ~~och~~ ~~så att~~ vi kunna ju ej på något vis steva till dem ~~på~~ med vårt ~~bokstavsabc~~ åtminstone ej när han varande alfabe

M. 10535:62.

Institutionen för folkloristik vid Lunds universitet

8)

med smackning (stillt) kommenderas att röra på sig eller med ett annat tilltal (tro, trovoytt) beskäras att stanna. ~~Vår man~~ vi kunna på rätnog stava till "hömadej" när vi vill att han skall vrida sig till något med bakdelen eller "fotadej" när han skall trampa rätt igen över en lina.

Ovan ~~nam~~ omnämnde ord, som vi ej kunna stava, (nava) ~~ord~~ till all säkerhet fortlevat slägte efterslägte ända sedan stenåldern och äro på således några av våra äldsta förfädersutal likom att "snaska po svinen" när man kallar dem till att äta.

För vagnar kände på Sydskåningen näro nog alltid när han hade last med två hästar och ej som nordskåningen "enspännare". Åkerredskapen som voro tunga och grovarbetade i äldre tider gjorde stor styrka i synnerhet plogen. Det var derför ej ovanligt att det var tre till fyra par för spända. Resande sägo att Skåningen ville lysa med så stort anspann och att han ropte och "höjde" för jemt. Vad

M. 10535:63.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

detta betråfsar så sätte jå nog en bonde för plogen hela sin styrke och var jå något stor på att det han hade flerån en mindra sinn för öfrigt var det en nödvändig sak att hava flera dragare i anspannet ty annars voro de aförmögna att upphöjta jordens. Vad rop och stök betråfsar var det jå en nödvändig sak annars gingo det ej med förenade krafter ty det var jå både Oscar och hästar i ett spann varav ex-parn gingo närmast plogen. Under tiden de plöjde gingo som ovan omtalats "köröpogen" eller "köregräbbogn" och "höjtade" och yng stude visar och samtidigt under plöjningen, i fall dragarne gingo för nära en sida eller för långt ifrån sade plog-karlen i visaton "Frammans dej" (något åt höger) eller "Timmans dej" (något åt vänster). Vid ändem (dvs de skalle omvända) sade plogkarlen i mera bestånd form "Atti = Tidi" (till vänster) "Frudi = Fromas" (till höger) och höger kallades på fromans. Vänster hästen kallades i stället för timmans hästen

ord ditta de kän-tal-ty sade ons en ra"

M. 10535:64.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

10/ Om kvällarna när man skulle bränspunna redskapen skulle alltid dragarna vara vända åt söder eller väster och aldrig mot norr eller öster. Dessutom skulle alla träplogens eller årdrets träkilar väl lossas samt hemmeltygets krokar av knappastyg annars måste dragarna hela natten stå och draga på redskapen och ej få någon vila. Detta bruk var de gamla mycket noga med att det efterlevdes

M. 10535:65.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

var riktigt säkert fast fästat i huvudet med i änden var det så att den kunde trängas upp och ner allt efter som blådarne kilades (ett avlångt hål hyggt med stämjärn) ~~(ett avlångt hål)~~ över eller under änden i löpetten hårvedden. Slog man flera blådar över änden i hårvidden lyftes den andra eller framändan i vädret och då gick änett djupare i jorden. Kilades blådarna åt motsatt håll gick änedrets framända ner för och då gick det mindre i jorden. Bran ändan av änden vilade och var fäst på en årkärra ~~med två tyll ner~~ som hade två tyll i äldre tid av trä. I mitten av årkärran var ett sadelliknande drag vari hamla eller aksåklämmarne vorg "kragen" ~~K.~~ hakades fast. Bid ~~sidan av varje~~ sida på huvudet var det fast satt i ett borrhål ett s. k. årore (i äldre tid av trä numera av järn) som skulle föra jorden till sidan och på samma gång mylla den samman var det ett s. k. potatesstyrare (vilka hade två stänger och således ingen hårvid) spikades det bräder mellan stävlen och (stänterne vilka ~~oronen som~~ skulle smita jorden till sidan, men dessa ~~så~~ duglo ej att driva så ner med ty de mullade icke då ej öronen ~~vore trian~~. Vid hårvidens framra ända var det ~~det~~ årjernet fast spikat vilket skulle sitta vat så att årdaet dels gick i jorden och dels lade fram och åter fästarne (finna) jernna och ej i s. k.

M. 10535:66.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

3) "en fårande" (= mingfåreede) (en höj och en låg fåra) dessutom måste man alltid hava en yxa med sig så att man dermed kunde avjämna och fälta blågdirna fast i hårvidden så mart de ville lossna annars gick det ej att "driva." Man "drov" med är och plöjde eller skreo "skredde" (om efterhälen) med plogen.

Ju längra man "drov" med året på mera slitet och trabbigt blev på naturligt vis årjernet och till sist gick det på ej att "driva" längre med det samma utan man måste aftagu och sända det till smeden för att få "~~bodde~~" bod de" (lagd på) med nytt järn varefter det åter på sattes. ~~De gamla omtala~~

De gamla omtalade att i äldre tider hade de i stället för årjern någon skarpsten fästat på århuvudets spets för att ej trädet skulle uppslitas för fort samt i århuvudet in pilade smårunda rällstenar.

~~Från~~ Plogen begagnades på att på ~~efter~~ mannen eller efterhälen till att plöja jorden med så att den blev vändt om. Med fördel på blatt jorden upptill båda sidor och mycklade den med ornum men plogen vräkte den på bara åt ena sidan och på samma gång

M. 10535:67.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

4/ vändes på plogtilkan om. Plogen dugde på
(ty då blev sådan sänkt)
således ej till att "driva" nersådd med). Det
slags plogar som ursprungligen begagnades voro
på s. k. träplogar och bestodo av två sterta jemte
åsen som fästades i huvudet precis som på
ret och reglerades med kilar i en avskuren
(sävida i hänviddn var tvungen att vänta så du hel kunde vara stärk)
hänvid) med utbyggt hål likom på ett ar.
Nedre baktill på huvudet var det således
fästat två svängde "stärtar" vilka genom
tvärråk voro fästade i den avskurna hänve
den. På huvudets vänstra sida var det en
på kant fästat lodrätt bräda i rak linje
med åsens utansida. Vid högra sidan
var det däremot en s. k. mullskiva som
var satt snedt så du kunde vända den
upphuttna jorden. På huvudet var det
ett enkelt städ på fästatt järnskär som
de gamle också kallade för sock. Före
skäret satt det en järnkäpp i åsen som
skar lös plogtilkan som skulle vändas.
Åsens framra ända vilade på en liknande
kärra som året ~~mot dess högra~~ ~~hjul var högr~~

M. 10535:68.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

~~andet vändes av den orsak att det skulle~~
~~gå mera i fåran.~~ Med plogen kunde man gis
icke plöja fram och åter i samma får utan
man måste "föreningsvärkilto" ryggar (ryggar) vilka voro
av lik. bred som två "åkast" (den bredd
sådan utsådes till för hand). Mellan varje rygg
blevdet då en "flecka får" och på mitten av
den fåran sammanlades ett "ryggskodd".
På träplogarne gjordes det också nyttiga
uppfinningar så t. ex. ~~konstruerade~~ konstruerade Hans
Nilsson i Somme ~~se sid 101 S. K.~~ en ny modell
med vilken han kunde lättare och bättre plöja te
vilsp berjord på den vck t. ex. så bra så att
han tog pris för den på ett landtbruksmöte
se sid 101 S. K.
Senare kommo här nyare konstruktioner
på plogar vilka också i senare tid kallades träplogar
~~i mån tid~~ men när de började kallades de järn
plogar (Engelska plogar) eller nr 13 plogar Wingodstilnr.
De voro uteslutande av trä, ~~med~~
som var stumt sammansatt, med undan
tag av hela plogkroppen som var av järn
liksom bettlet. Detta plogen gjorde en

M. 10535:69.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

hel upp och nervändning i plöjningsarbetet ty de skulle styras på mattrattvis mot de gamla träplogarne vilka gingo bättre i när man "knoktte" på dem och lättare om man lyfte på dem. Dessa nya voro ju avballanserade så att de ej behöfde någon kärre under åsen som de gamla.

Fars sista soldat, som ännu lever berättade att då han var gosse och tjänte ~~på landsbro~~ i Slägerup och en dag de sutto och åto middagsmat säger tonen "Far de å jo rent konstet nu di sior ad de kommit en ny sortsploga, som di kallar ingehke jernploga, o do di knogor po dom so går di opp o do di löjter so går di e jor jorn o di går mie lättare forr öjen o dra so di behöver borre ett par forr dom o di jörr otte mie bätter arbej ska ente far köve en tonni." Fadren köpte en sådan och den blev till allas betänkelighet. Plogtaxan ~~att vid varge ände~~ måste likväl vara med förjent att resta av fart än i så avta som på de gamla.

M 10535:70.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

7)

De nya Amerikanska dälplogarne har på i senare tid gjort en likaledes vändning i plöjningsarbetet och någon plogtillverkare vet nu ingen 20 årig vad den skulle vara till för nytta. men ej heller att det skulle finnas plogar som skulle styres med ett vist handlag. Detta nya Amerikanske ära ej så väl avägda att de gå att plöja med utan det hjul måste gå före under åten och trädplogens equipage är återkommen ty tyst ly Efter man i dem gå de upp och ej i som ovan nämde

Alla träplogar hade ej plogkarra utan i den lange i sin framre del var det ett bettel som man liksom på kunde något reglera genom med och häri fästades klaverarne vilka voro cirka 1/2 m. långa. var annan var dubbel och var annan enkel och förfärdigade av asketräd och sammanfogade med liksom en cykelkedja asketrä och sammanfogade med asketränagla så att det var ledgång i det hela ända upptill ofre "oged"

M. 10535:71.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Träplogen var ej så illa att plöja med och (t.o.m. ~~till~~) om du var sakrare ~~att~~ att gå i jordan när du var torr än den Engelska jernploegen ty man lappade en del gråtenar i plogkroppen (och hade ända till tre par dragare för den samma) om vårtiden i fyrtio år) var det dremat mycket regnigt och smutsigt på efterhösten var du omöjlig ty du gick då mycket ~~tung~~ tyngre.

Harven ~~var~~ är ju också ett redskap från urålderig tid som av låt ~~tandrivan~~ "hårrivan". Den äldre sorten var ju de s.k. trotte "trotte-ille harrarne" vilka med trä bolar voro ~~och~~ samt stumt sammanfogade. De voro av baketträ eller eketrä och hade borrade hål varé "harrelåmm" stog igenom. De voro förfärdigade av eketräd och ~~hade~~ 70 cm långa samt hade ett hurvud i övre ändan ovan bolen.

Senare kommo det "koppelharrar" vilka bestodo av 4 trä bolar och 16 ~~tänder~~ järntänder i varje och ~~och~~ två och två sammanfogade med nagla och sprinta. Efter detta kommo det s.k. siksakharvar vilka voro utslitande av järn och hemmasmidda av någon bysmed.

M. 10535:72.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Senare kom det s. k. "kappelharrar" vilka bestoda av två halvar som voro sammanfogade kopplade med nagla och spritar så att de kunde röra sig upp- och ner men ej fram och åter. Varje halfdel hade 4-5 trä bolar vilka voro sammanfogade med två trärulnar. I varje halfdel var det 16-20 tänder vilka nu voro av järn. Efter detta kom de s. k. Zikzakharvarne vilka utom tänderna voro av järn och kunna midda av någon fyrstnej. Dessa voro rätt mycket att vandra med ty det gick mycket lätt att välta den över hästarne. Nu mera äro harvarne blott fåtal. Klaven var ju egentligen en förbättring av den gamla harven och försedd med långa och framåt krökte tänder vilka själv gingo i jorden när den drogs av dragdjuren. De första klovarna som kommo här på orten under 1820 talet voro s. k. "Sylklåva". De voro förfärdigade av bok eller ek ~~bottar och vari~~ bolar något vattu i hjärtform vilket mera fram gick när de senare blevo av järn. I klåbolarne fast skruvade 7 till 11 stycken tänderna ~~säkert och de~~ som alltid varit av järn till detta redskapet. Efter

M.10535:73.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

sylklösarne fanns det upp de s. k. "öpaklösarne". Detta gingo ännu värre i jorden så att ett par dragare ej alltid kunde draga dem ledet. Den gamla redan att hava flera par dragare för redskapen var ju redan under klösningstid aflagd ~~med med~~ Äpadklösen fadrade likväl stor dragkraft och det var ju derför aftale tre dragare i bred för dessamma. Den gick likväl mycket ojämt och derför blev det under dess nästa tid satt ett hjälpvärderedan i bakkra ändan. Klösen stappade likväl till och ofta av såväl stubbe som ogräs och ansågs av de gamla göra ett så gott ~~svårarbete~~ som det gamle året. De gamle brukade derför säga om det nymodige "a dé sade i skreningen o asede de over me en klös, va liknor de, ska dé fortsätta po de vised får dé inte so mied som ~~vanligt~~ dé bara vennt i kattin"

Klösens tid är fem en del år sedan förbi och dess tänder har blivit till

Mullkloffen var också ett gammalt redskap som begagnades varje förstommar att dermed "stuffa ~~jorden~~ den ny uppkastade jorden från de ~~rantade~~ upprättade dikin vilka ~~rensades~~ RENSADES varje gång det var trädsäker. Nuvarande drängar vet ej hur en mullkloff skulle begagnas ty nu äro ju alla

M 10535:74.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

11.) de stråk efter enskiftet upptagna öppna dikena äro igenlagda och jorden lätt dräneraf med rörledningar. De gamla hava derpå så roliga berättelser om den dåmma drängen som blev utkommenderad av sin husbonde att slaffa från det nyrensade diket tog han en skyffel med sig med vilken han skyflade jorden förhand i mullslaffen i stället för att med hästarna köra om jorden så den själv gick i.

~~Handverktyg~~

Handredskapen voro ju ända in i mitten av 1900 talet av träd. Spadens blad var av boketträd liksom skyffelns och båda hade nedersta skoning av järn. Trädgrepar att lätta gödseln med begagnades så att jag minnas det. De hade tre långa järnskodda horn och en ~~dräng~~ farsdistr dräng svarade mig en gång att de kunde aldrig få bättre verktyg att lätta gödseln med. Han blev likväl den sista som arbetade med den samma efter mig har den ännu.

Hästträvsan var ju av träd och den har så

M. 10535:75.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

förblivet ännu i denna dag som är och blir nog så länge ännu det tyckes om dess uppfinning var gjord så att ingen har kunnat göra den bättre men väl sämre ty våra tidens handräckor äro ju ett inte mot gamla dagars fältemösgåvor vilka voro både lätta och bra att arbeta med samt dessutom mycket prydliga utskurna med namn, tinglas och årtestram lor inne i skaften.

Halmtjuven den gamle tidens höstevändning eller årtetjuva har drenot för flera år sedan försvunnit. Den har likväl begagnats in i minnestid ty jag har under flera år i barndomsmin om höstarna arbetat med rädanna. De voro ju gjorde av en s. k. "klöfted" gren varav gjorts två horn och rätten skakt och således utelutande träd. De s. k. järntjuvarna voro ju av hummasmidde järnhorn som påsatts en tre alnarlång furustake. Voro staken fem alnar lång kallades den "mellomtjuven" och voro den 4 ju eller åtta alnar hette den "midaftnstjuven". Dessa två begagnades bara när stackarna skulle fyllas ända upp i toppen.

M.10535:76.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Fröhäckerivan eller ~~fröstubbekravan~~ var ju ett rätt så bra redskap att bammen räfsa sädesvassen med i gamla dagar i stället för att handräfsa ett helt sädesstycke med handrävtan, och förövrigt tog den mycket rent ehuru den också tog stenar ~~och~~ d. v. s. så att vrasesträngarne måste alltid efterat rätas upp med en hakhjäva. Det var lite besvärligt med dessa mentyg man måste alltid ryggas när man skulle avlägga en sträng och som häckarne gjorde det av vara gamla hastigt hade knappast körtvinnen sking på sina "~~skenben~~" "skinneben" understidn ty de fingo den ena stolen efter den andra.

Järnhäckerivan afslöts ovannämnd under 1870 talet. Detta hade den fördelen att man slap att stanna och ryggas när den var full ty man kunde der man gick bakefter ~~tapta~~ med en ~~tapt stang~~ hävstång lyfta upp alla detstånder. Denna är förlängreslen förstvinnen för dns men nu sitter bekvämt och åker så.

M.10535:77.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

4/

Vagnar och körredskap voro i äldre tider ~~och~~ ~~fort~~ s. k. "ator" som ännu begagnas att slepa timen o. d. De voro förfärdigade av en tvågrenig ekestam med ett drag hål i ~~ena av~~ tjockändan och tvärstår över de å marken slepande grenarne vera tyngdrumlades. "Åsan" är ju säkert skyttes kärrads äldre transport~~ny~~redskap och dermed har t. ex. de stora stenarne slepats till våra (monumentala) (eller dåtarna ~~tvärs~~ namnringe, Skegrie och Bodarp m. fl. ställen. Man slepade ju hellt de stora tyngder närdet var tö ~~och~~ eller is och på så vis har ju tydligen också ~~detta~~ ovan nämda stenar sammanslepats. Denna redan under äldre stenåldern uppfunna "stenåsan" har ju fortlevat, trots att annat ända in i närvarande tid och begagnas ännu.

När det kördes med "åsan" och det kom att ligga en rund gren eller sten under rullade den ju rundt och så var ju lett en uppfinning gjord att sätta hjul på atorna.

M. 10535: 78.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

5/ "Stenvagnen" blev på nästa uppfinning man av ~~skar~~ två bitar av en rund bokstam och borrade hål deri ~~och satte~~ ~~på~~ en ekträdsaxel med en "ly" (sprint) utan om. "Axens" främre del lades nu upp på denna axel och det blev således blott dess bakre ände som släpade på marken den gång således betydligt lättare att transportera under sommarens än då hela axen släpade på jorden. Denna uppfinnings är nog flera tusen år gammal och har likväl bevat kvar ända i våra dagar. Senare satts det ett liknande hjulpar under bakre delen av "axens" läpstockar vilka då också kunde vara två rakt och grova ekstockar starkt sammanfogade med pinnade tvärslåor av ekträd. Nu var på den älta fullständiga vagnen uppfunnen och sådanna har man ännu sätt sålts på auktioner å gamla bondgårdar. å nr 6 Fru Ahlstad vid 1880 talet köpte ett ej dessa många ved vagnar som fördes ännu Dalagare är till ej de vore marknaden.

Vagnarna voro på nu uppfunna och det behövde på inte dröja så något

M. 10535:79.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

6/

länga innan man ville hava högre hjul och tätare korg. Hjul för fördigades nu av skurna plankar vilka sammanpinkades och rundades. På Danska Oldnordiska museet finnes ett sådant ~~ko~~ hjul vilket anses vara från äldre bronsåldern (äldre bronsålder) ~~bronsåldern~~ ~~tiden~~ ett som (liknande) anses vara från sten åldern i Italien. Denna hjulform har levat kvar i Skytts härad intill närvarande tid. Ekrade hjul som nu begagnas på vagnarne har begagnats redan under ~~bronsåldern~~ den formgommerske jern åldern (vilket du finna bronsvagnen från Dejbjerg mose i Slesvig på oldnordiska museet i Köpenhamn utvisar. De gamla berättade att det i deras ungdom fanns det ~~äte o sestan~~ "äte o Sesstankante" de hjul på vagnarne i vilka det var borrad hål ~~om~~ i vilka det inkilades runda stravmalstenar, vilka upplockades (av vägläggningsämnet) på vägarne när bönderna kunde ~~bestå för att~~ ej hjulen ~~skulle för fort uppslitas~~ gå lös. De inkilade stenarne skulle ju motverka nötningarne så att hjulen ej så fort ~~uppslitas~~ uppslitas. "äte o Sesstankantade" är ju egentligen ett

M. 10535: 80.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkliv forskning vid Lunds universitet

7/

ordspråk och betyder i så precis det antal kanter utan ett ~~et~~ mångkantigt eller ~~ojämt~~ rundt föremål. En sådan vagn sålades på auktion i Sommesäter efter Hakan köpte vagnen ++ „Vid Uppsala 1876. Hakan var gäst av kropiga vetenskapsmännen nöjbrunets till utmärkelse

Skumpevagnarne voro ju den lidens första vagnar ~~och bestodo nu när de avlätts~~ och var så under århundraden. De bestodo ju av fram och bakkärrebalter med träaxlar och trähjul vilka voro i senare tid ~~klädda med~~ sedan de gjordes riktiga runda klädda med hjulkenor samt hölles kvar på axlarne med ~~st.~~ k. "lyn". Mellan bakkärrans axel och hälka krok var det en stötestycke utan om hjulet. På framkärran var det ett "vorilav" med hälkakrokar som stöddes med ett ~~st~~ S formigt järn. Dessa två kärror sammanfogades med en i lång- eller "kortvagn" som fästades ~~stopt~~ utom i bakra kärran men var vridbar i en gaffel i framkärran. Skulle man köra på vägar med mindre ~~stor~~ skymmande last ~~var~~ det begynnades kortvagnen, men med hälelass eller skoslädsvagnar det långvagnen. Vid tvärsnitten i en annan sätt jag ändrat om de Skunds kopiarer arkivet i Ka.

Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

timmerkörning begagnades en i stället en s. k. "timmerkrekt" i ~~bakersta körnu och~~ gaffeln i främre kärran var i timret bands fast och bakre kärran bands utan vidare stumt fast i timret. ~~Därav~~ Att köra hårt lass med var en När vagnen begagnades som lagvagn hade man på hårdkäkar på den samma samt en "lasmed" ~~vilken under~~ i tomvagnen men när det lassades" åtade den bakefter. När lasset blev fardigt ~~bands~~ fästades lasmedn först företill genom att ett rep lades om dess huvud. Bak i vagnen var det fast bundet ~~ett bra~~ en "trälusa" + gjort av en återvänt över en avbrutan körgren som e' riktet åtvunscet. Denna övervakning var gjord i en grövre ringform ~~vari det~~ repet som satt i ~~lasmedn inne~~ häri intacks repet som satt i lasmedn och åter omslogs över lasmedn varefter det

e' multiplicerad ett

bandlattet draga lasmedan emela
ner till den omtalade bråtan hade
han vunnet en kyss av pigan
som lastat sådan derför var han
mån att lägga bra mycket baktill
och mindre i mitten så förlorade han
på ej om han ej ville och för öfrigt
dugde det på ej att lasta för mycket i
mitten ty då brast lasmedan. ~~och da~~
~~skall~~ Hästvagnshälkarne voro d.v.s. spolehälk för fäldigade av
två hälklängor med trä polar emellan. Nortvagnshälkarne rade
bre klamar mellan hälklängarne och derpå voro pinnarne bredare.
~~Skulle det bli studsreta eller bort~~
begagnades det kortvagnen och korta hälkarne med
liknande flacks det ~~en del arla hadu~~
Gumpekärran var på en enspännare
~~vagnen~~ ty det var retwäljig på vilken korgen
gjuts hälsner så att det lätt med ens stjälts ut på mat-

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

"Herrvagnen" som begagnades vid stadsresor och
dylika tillfällen var egentligen intet annat än den bättre "Kom-
navagnen" som var omsatt till kortvagn och förseedd med korta
hälkar vilka hade styre fram och bak så att ej nagon rasade av
korgen. Skulle man köra lätt kunna med den samma satt
man utan vidare på hälkastången och dinglade med benen
utom vagnen. Var det åter fråga om stadsresor eller andra
längre resor fylldes korgen med arla halm såsom värade den
mått sammanhängande och ~~bara att nerpatka~~ nypa att sitta på i. Man satte
sig nu utan vidare på de vackra agedynorna som lagts ov-
ovan på halmen med ryggarne mot varandra på lilla m.
kunde det hända att mannen satt och dinglade med sina fötter
utom om vagnen. Kvinnorna som åkte baklänges satte på betydligt
mjukare och behagligare än på en skrumpnade "agebräde" eller ett "sädde".

Åtta halmen var betydligt bättre än annan halm

~~bättre~~ att packa ner mat, dryck och dylikt ty bönderna hade ej råd att äta på hotellen i staden, man vågade tala vid på landsvägskrogen och så rig en "jag" "2."

sådanna resor dinglade det bakunder vagnsbottnen en tjärbytta ~~som~~ med vilkn hände i ett rep för att vara tillred att smörja ~~så~~ vagnshjulen

Fördas vagnarne ~~undersjuk~~ blevo under tiden nas tapp flera gånger modernisserade. Ett av de finaste ansågs nog när det blev så att de fingo järn axlar. I min morfars mors faders mans boupptecknING 1793 heter det t. ex. att ankaras (J.S.) värderad till 24 D. Smålm. (en ko som ankan fick i förlatt var värd 28)

skall hava ~~den~~ Järnvagnen i förlatt.

Vi kan härav se, att liksom av nedanstående ramsa, att en järnvagn var något särdeles ~~fint~~ finfint. Huru mycket var nu järn ~~om~~ kan någon undra, man måste dertill svara axlarnas utsatta änder som gå genom hjulet och det utan hade hjulet av järn påspikade järnskenor.

Lunds universitet

Tråkt nog felsläpte ramsammanfall till Syd-Sverige. Dagbladet ~~I b~~ tråkan. Herr Amanuens Sigfrid Svensson uttrycktes hafva besvärat att råka den till hår tyg som han ej tåpskap.

Hallenare vagnarne voro på sin tid en fullfullkomlig vagn i Skytts härad men vagnsredet hade likväl ej några fjädrar utan de voro applakta under vagnsrutinna. Jämväl hörvagnar. Derut hängar voro av spolar.

Fjädervagnarne blevo på senare de s. k. hörvagnarne och de voro det på mycket fint. Senare blevo det de vanliga arbetsvagnar. Hörvagnarne under mitten av förre århundradet voro på rätt vackert arbetade med mönster i såväl trä som järn. I senare tid har det kommer ej en ronten varre ändra andra men det gamla prydliga handarbetet i såväl järn som trä synas ej mera.

I äldre tider gick ej hörvagnen av gården merän de moran skulle åka med annar kördes det blott med de vanliga vagnarne.

M. 10535:85

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

2/A Stadsreran Kärnize mack,

Goodag ~~sy~~ suster hår ska suster gå? Jo ja ska gå ti stanen o köva mi lidø vidbrö, lida rodabrö, lide stryelse, ja skulle stya mina hovakloda, for min dotter skulle mannes i marn, Nej sann ska hon vel ej, far han har lovad den grubban så snäll for han tyckte så bra om den pågen, har han lovnad na, ja sann har han lovad na blingan o skrabban (=både stutarne) skrushåttana (= skrud-hershåttarna) o den bästa järnvångnen (=järnaklavagn) o hörstiked som for säj liger udan om porten ja fite fi gonn, har han så.

Ramsan typen

M.10535:85

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Ramsan Lydia

21A Stadsreson Kåmize mack,

Goodag ~~ty~~ suster hår ska suster gå? Jo ja ska gå ti stanen o kova mi lidt vidbrö, lide rodabrö, lide stryelse, ja skulle stya mina hovakloda, for min dotter skulle mannes i marn, Nej sann ska hon vel ej, far han har lovad den grubban så snäll for han tyckte så bra om den pågen, har han lovnad na, ja sann har han lovad na blingan o skrabbran (=både stutarne) skrushåstarna (= skrud-hershåtarna) o den bästa fårn vångnen (=fårwaklavaga) o hörstiked som for säj liger uden om porten, ja fite fi gonn, har han så.